

Jong zijn is duur!

ROC–Leerlingen over schulden

Auteur:

Drs. Kitty Jurrius

publicatienummer : 157

©Stichting Alexander

Amsterdam, augustus 2007

ISBN 978-90-8903-002-3

Inhoudsopgave

	Voorwoord	5
1	Opzet en uitvoering	7
2	Definitie van schulden	11
3	Houding ten opzichte van schulden	15
4	Omgaan met geld	21
5	Eigen schuld	27
6	Oorzaken van schulden	33
7	Gevolgen	39
8	Ouders en vrienden	45
9	Hulp	51
	Samenvatting	57
	Discussie	61

Voorwoord

Schuldproblematiek onder jongeren komt steeds vaker voor. In het algemeen zijn jongeren in staat om voor hun financiële problemen een oplossing te vinden. Maar een steeds groter groep jongeren is daartoe om uiteenlopende redenen niet in staat. Zij blijven zitten met problematische schulden. In januari 2007 organiseerde MEI Zakelijke Bijeenkomsten een conferentie over schuldenproblematiek en jongeren. Tijdens de conferentie werd vooral gesproken vanuit het perspectief van de (volwassen) professionals. Dit heeft aanleiding gegeven onderzoek te doen vanuit het perspectief van jongeren zelf.

Stichting Alexander betreft jongeren bij onderzoek en beleid, vanuit de idee dat jongeren door middel van onderzoek middelen in handen krijgen om hun eigen perspectief op onderwerpen naar voren te brengen. Dit uitgangspunt, gecombineerd met de zorg omtrent de schuldenproblematiek maakte dat Stichting Alexander door middel van participatief jongerenonderzoek het inzicht in de manier waarop jongeren zelf denken over schulden wilde vergroten. Door jongeren zelf bij de opzet en uitvoering van het onderzoek te betrekken is het onderwerp schulden vanuit het perspectief van jongeren zelf belicht.

In samenwerking met het ROC Amsterdam, vestiging Amstelveen (verder: ROC–Amstelveen) heeft Stichting Alexander dit onderzoek uitgevoerd. Stichting Alexander bedankt:

- Peter Bosland en Jos Keijzer van het ROC Amsterdam, vestiging Amstelveen voor de geboden ondersteuning bij dit onderzoek.
- Elly Stapel, Louwra van der Valk en Seegalit Zarr voor hun medewerking aan het onderzoek.
- De jonge onderzoekers en volwassen interviewers voor hun bijdrage aan dit onderzoek.
- De leerlingen van het ROC Amstelveen die aan de interviews hebben deelgenomen.
- De gemeente Amstelveen voor hun financiële bijdrage aan deze publicatie.

1 Opzet en uitvoering

Doel van dit onderzoek was een beeld te krijgen over hoe jongeren op het ROC denken over schulden¹. Het ROC-Amstelveen heeft Stichting Alexander de mogelijkheid gegeven om dit onderzoek uit te voeren onder haar leerlingen. Het onderzoek werd uitgevoerd op een bijzondere manier. Leerlingen van het ROC werden als onderzoekers bij het onderzoek betrokken. De jongeren zijn via een wervingsbrief benaderd om als jonge onderzoeker deel te nemen. Het ROC heeft ondersteund bij de werving en het leggen van contacten met docenten en leerlingen. Docenten zijn geïnformeerd via een informatiebrief. In deze brief is docenten gevraagd leerlingen te motiveren om zich op te geven voor het onderzoek. Onderzoekers van Stichting Alexander hebben posters opgehangen op school en tijdens schooluren jongeren benaderd om mee te doen.

De vraagstelling 'hoe denken jongeren over schulden' is samen met een achttal jongeren geoperationaliseerd. Professionele onderzoekers en jongeren hebben samen een vragenlijst opgesteld, waarmee de volgende deelvragen kunnen worden beantwoord:

- Hoe definiëren jongeren schulden?
- Wat vinden jongeren van lenen en schulden in het algemeen?
- Hoe gaan jongeren om met hun geld?
- Hebben jongeren schulden?
- Waardoor zijn deze schulden ontstaan, of waarom hebben zij geen schulden?
- Wat veroorzaakt schulden onder jongeren?
- Welke gevolgen hebben schulden voor jongeren?
- Welke rol spelen ouders en vrienden hierin?
- Welke hulp/maatregelen worden door jongeren bedacht omtrent schuldenproblematiek?

¹ Jongeren zijn in dit verslag jongeren tussen de 16 en 24 jaar. Daar waar de leeftijdsgrens voor volwassenheid (18) relevant is wordt dit aangegeven.

Er zijn twee gestructureerde vragenlijsten voor de interviews ontwikkeld: een vragenlijst voor jongeren met schulden, een vragenlijst voor jongeren zonder schulden. Een aantal vragen is aan zowel jongeren met schulden als jongeren zonder schulden gesteld. De vragenlijst kende een vaste volgorde met mogelijkheden voor doorvragen. Er waren zowel open als gesloten vragen in de vragenlijst opgenomen.

De interviews werden afgenomen op 19 april en 7 mei 2007, door een groep interviewers die uit getrainde jongeren en volwassenen bestond. De training van de jongeren was op 12 april 2007, de volwassenen hadden allen reeds een opleiding met de basisprincipes van onderzoek gevolgd en kregen op de onderzoeksdagen een briefing. Het ROC stelde diverse lokalen en kantoren voor de interviews beschikbaar. Alle interviewers namen drie of vier interviews af. De interviews vonden plaats tijdens de normale lesuren.

Hoewel het er in het begin op leek dat het moeilijk zou zijn om aan respondenten te komen (het regende en de eerste twee lesuren waren de leerlingen vrij) ging al snel het verhaal rond dat er onderzoek werd gedaan over schulden. Veel leerlingen waren enthousiast om mee te werken aan een onderzoek. Het onderwerp sprak aan en de onkostenvergoeding (5 euro) trok ook een aantal leerlingen over de streep. Uiteindelijk waren er meer leerlingen die mee wilden doen dan er geïnterviewd konden worden.

Er studeren aan de opleidingen techniek, detailhandel en logistiek meer jongens dan meisjes. In totaal zijn er 44 jongeren geïnterviewd waarvan 32 jongens en 12 meisjes. De jongeren waren tussen de 16 en 24 jaar oud. De gemiddelde leeftijd was 19,3 jaar. De interviews duurden gemiddeld 21 minuten.

De vragenlijst voor jongeren met schulden is door 18 jongeren beantwoord. Elf van hen hadden op dit moment schulden, zeven van hen hebben recentelijk een schuld gehad. 23 jongeren hebben de vragenlijst voor jongeren zonder schulden beantwoord. Zes van hen

hebben later in het interview aangegeven wel schulden te hebben gehad. (Zie tabel bij 'eigen schuld') Desondanks is de vragenlijst voor jongeren zonder schulden bij hen afgenomen/afgemaakt. Van drie jongeren is door mislukte bandopnames onbekend welke vragenlijst zij hebben beantwoord.

26 jongeren wonen in Amsterdam, de andere jongeren komen uit Amstelveen of plaatsen in de buurt van Amstelveen.

Acht jongeren wonen op zichzelf, 35 jongeren wonen nog bij hun ouders, van één jongere is niet bekend of hij bij zijn ouders woont of niet. De jongeren die op zichzelf wonen, zijn gemiddeld 2,5 jaar ouder dan de jongeren die nog bij hun ouders wonen.

Gemiddelde leeftijd jongeren die op zichzelf wonen: 21,3
Gemiddelde leeftijd jongeren die nog thuis wonen: 18,8

Alle jongeren volgen een opleiding aan het ROC van Amstelveen. Er zijn jongeren geïnterviewd van de volgende studierichtingen:

Opleiding	Aantal jongeren
Administratie	12 jongeren
Detailhandel/ondernemer	18 jongeren
Technische opleidingen	8 jongeren
Logistiek	3 jongeren
Onbekend	3 jongeren

Van de 44 geïnterviewde jongeren hebben er 20 een bijbaan. Gemiddeld besteden zij hier 11,8 uur per week aan. Zes jongeren hebben een baan in het kader van hun opleiding voor meer dan drie dagen per week. 18 jongeren werken niet.

Van alle interviews werden bandopnames gemaakt. Daarnaast werd een aantal gegevens ingevuld op een vragenlijst. Drie bandopnames zijn niet gelukt. De overige bandopnames (41) zijn letterlijk uitgetypt

en vervolgens door Stichting Alexander gecodeerd en geanalyseerd met behulp van een kwalitatief analyseprogramma.

2 Definitie van schulden

Jongeren definiëren schulden op verschillende manieren. In onderstaande tabel staan omschrijvingen die door jongeren zijn gegeven.

Definiëring van schulden	Aantal keer genoemd*
Geld lenen	28
Geld dat je terug moet betalen	23
Rood staan	10
Geld tekort	8
Teveel uitgeven	7
Op afbetaling kopen	4
Nog geld tegoed	5
Niet kunnen aflossen	2
Openstaande rekeningen	1

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

De omschrijvingen 'geld lenen' en 'geld dat je terug moet betalen' komen het vaakst voor.

Schulden, ja dat je, ja wat ik er onder versta is gewoon, ja dat je iets verschuldigd bent, dus je hebt iets geleend en dat moet je terug betalen, geven, of je hebt wat gebruikt en je moet dat betalen en je kan het op dat moment niet doen, dus ja dan moet je het later doen en dan heb je schulden. (Jongen, 24 jaar)

Een aantal jongeren omschrijft 'schuld' met iets anders dan geld, bijvoorbeeld als je iets voor iemand hebt gedaan of iemands leven hebt gered. In de interviews komen regelmatig voorbeelden naar voren van situaties of zaken die jongeren 'niet echt' een schuld vinden.

Het gaat dan bijvoorbeeld om kleine bedragen:

Het ligt er ook aan hoe groot het bedrag is, want als je zegt: "tien euro" dan denk ik van 'nou, dat kan ik niet echt een schuld noemen'. Nee, dat vind ik niet. Nee, dat is niet echt een schuld want tien euro zou je makkelijk af kunnen betalen in een week, dus dan zit je niet aan een langere periode vast. Maar als je echt praat over eh honderden euro's dan zou ik zeggen: 'het is een schuld'. (Meisje, 18 jaar)

Om geld dat je van vrienden of familie leent:

Ik heb zelf zeg maar meegemaakt, dan ga je ergens heen, en dan ga je stappen of zo en dan moet je nog pinnen, en dan staat er een hele lange rij voor de pinautomaat, of de pinautomaat is stuk whatever, en dan zeg ik wel zo van 'kan ik even 50 euro van je lenen' van een vriend, en de volgende dag betaal ik het alweer weer terug, of meteen die avond al weet je, dus qua schuld, ja, kun je dat als lenen noemen, dat durf ik dan dus niet te zeggen. (Jongen, 24 jaar)

Kijk van m'n ouders dan noem ik dat niet lenen. (Jongen, 17 jaar)

of om een investering in een huis (hypotheek) of opleiding.

Wat betreft de hypotheek, dat is een schuld, maar ik zie het niet als een schuld, ik zie het gewoon als, als je voor een woonhuis gaat, investeer je ook weer een beetje in de toekomst, voor je oude dag. (Jongen, 24 jaar)

Dat zijn gewoon vaste lasten, die je moet betalen aan school. Dus ehm, dat is niet schulden. Dat, dat moet je gewoon voldoen om je opleiding te kunnen afmaken. Dus je moet gewoon je schoolgeld betalen. (Meisje, 20 jaar)

Aan alle 44 jongeren is gevraagd of zij de zaken in de volgende tabel als schulden beschouwen.

Zijn de volgende zaken volgens jou schulden?	Ja	Nee	Weet niet	Geen antwoord
Geleend geld van kennissen of vrienden	28	13	1	2
Rood staan	37	6	0	1
Kopen op afbetaling	26	15	2	1
Lening afsluiten	34	8	1	1
Openstaande rekening	38	5	1	0
Hypotheek	28	11	3	2
Aankopen met een creditcard	18	19	6	1
Informatie Beheer groep	17	19	4	4

De aankopen met een creditcard en de informatie beheergroep vallen op in deze tabel. Uit de toelichtingen wordt duidelijk dat veel jongeren niet precies weten hoe het precies zit met schulden door een creditcard.

Ik weet niet helemaal precies hoor, hoe een creditcard werkt maarehh volgens mij leen je, ga je dan ook buiten de limiet om dan later weerehh terug te betalen. (Jongen, 22 jaar)

Veel jongeren weten ook niet wat de informatiebeheer groep is, en maar weinig jongeren weten hoe het precies zit met de schuld die je daar bij krijgt.

Informatiebeheergroep, wat is dat precies? (Jongen, 18 jaar)

Als je je studie goed afrond dan is het wel geen schuld. Je gaat het sowieso doen om je studie af te maken, je gaat niet een studie doen en halverwege afhaken. Dus eigenlijk is het niet als schuld maar eh als je gaat spelen of zo, dan blijft het, dan blijft het eigenlijk wel een schuld.

Je bent niet zeker als je het afmaakt. Het is sowieso een schuld.
(Jongen, 18 jaar)

Ook de toelichtingen bij de hypotheek vallen op: niet iedereen weet wat het is, daarnaast zien jongeren de hypotheek, zoals hiervoor genoemd, vaak als een investering.

3 Houding ten opzichte van schulden

Wat vind je er van dat jongeren geld lenen?

Aan 41 jongeren is gevraagd wat zij er van vinden dat jongeren geld lenen.

Wat vind je er van dat jongeren geld lenen?	Aantal keer genoemd*
Geld lenen is dom	12
Je moet gewoon werken/sparen	12
Soms moet je wel	11
Moet kunnen	9
Het hangt er van af	9
Kan je beter niet doen	8
Als je geen geld hebt, moet je niets uitgeven	7
Geld lenen is ok	5

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

In de respondentgroep zijn verschillende meningen te herkennen, die soms lijnrecht tegenover elkaar lijken te staan. Enerzijds is er een groep die het lenen van geld afkeurt. Een deel van deze groep gebruikt hier voor felle bewoordingen als 'geld lenen is dom'.

Ik vind het alleen dom als je schulden hebt, voor de rest niet. Schulden maken je kapot. Ik leen niet, ik hou me er liever buiten. (Jongen, 18 jaar)

Een ander deel van deze groep drukt zich uit in termen als 'je kan het beter niet doen'. De reden die hiervoor gegeven wordt is dat lenen problemen kan opleveren.

Opvallend is dat in deze groep er nogal wat jongeren zijn die zeggen 'je moet gewoon werken voor je geld'.

Ik vind dat iedereen voor z'n eigen geld moet werken, iedereen werkt voor z'n geld, niemand doet het gratis, niemand krijgt zomaar geld. Het groeit niet op je rug, ik vind gewoon als je geld nodig hebt, of als je iets wilt, dan moet je er voor werken. Iedereen werkt er voor dus.
(Meisje, 19 jaar)

De groep die positiever staat tegenover geld lenen beschrijft een aantal situaties waarin geld lenen wel 'oké' is, bijvoorbeeld voor de studie, als jongeren het hard nodig hebben of wanneer ze weten dat ze het terug kunnen betalen, moet lenen kunnen.

Wat verder opvalt is dat een deel van de groep vindt dat het soms echt niet anders kan: de omstandigheden maken dat jongeren soms wel geld móeten lenen.

Kijk ik ben zelf in de situatie, ik kan niet veel werken, ik verdien ook niet veel omdat ik ook vrij jong ben, het is moeilijk om een baan ergens te vinden die communiceert met mijn schooltijden, en soms kom je dan niet uit en moet je dan dus lenen. Dan komt de bank er bij kijken. Ik leen ook bij de ib, ik heb een tijdje geen bijbaan, en ik kon mijn huur dus, en mijn boodschappen en zo niet permitteren. Ik moet ook heel veel boeken aanschaffen voor deze opleiding. (Meisje, 22 jaar)

Is het normaal dat jongeren schulden hebben?

Het idee dat de omstandigheden jongeren tot schulden dwingen komt terug bij de vraag of jongeren het normaal vinden dat jongeren geld lenen. In onderstaande tabel staat wat jongeren antwoorden op deze vraag:

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Nee	Ligt eraan	Geen antwoord
41 jongeren	Vind je het normaal dat jongeren schulden hebben?	16	20	3	2

Jongeren die het normaal vinden dat jongeren geld lenen, geven een aantal toelichtingen, waarin twee duidelijke stromingen zijn te herkennen. Een groep jongeren vindt schulden normaal, omdat iedereen tegenwoordig geld leent, en je makkelijk aan een lening kunt komen. Vrijwel alle jongeren kennen mensen in hun omgeving die schulden hebben.

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Nee	Geen antwoord
41 jongeren	Ken je mensen in je omgeving die schulden hebben?	31	6	4

Door alle reclame is het volgens sommige jongeren in Nederland normaal geworden om te lenen en dus schulden te hebben.

Het is niet abnormaal anders wordt het niet zoveel aangeboden. Ze maken er reclame over, ze doen alsof het niet meer dan normaal is. (Meisje, 21 jaar)

Ik weet niet hoe dat is in het buitenland, maar hier in Nederland kan je veel makkelijker een schuld hebben dan in andere landen. Want rood staan heb je niet overal, denk ik. (Meisje, 20 jaar)

Een deel van de jongeren vindt het normaal omdat jong zijn nu eenmaal duur is: jongeren hebben weinig inkomen en moeten toch schoolgeld, boeken, en huis betalen. Zij vragen zich af hoe het anders kan.

Als je geen inkomen hebt en je moet dingen betalen, dan kom je makkelijk in de schulden. Ik bedoel alleen ziekenfonds is al iets van 125. 130. Nou dat is echt belachelijk veel geld gewoon. En dan het schoolgeld 900 euro terwijl de studiefinanciering maar 700, 500 of 100 euro bedraagt, begrijp je, is belachelijk gewoon. Ik begrijp het gewoon niet. (Meisje, 24 jaar)

Ze worden eigenlijk gedwongen om schulden te hebben. Kijk je moet gaan werken, maar je moet ook naar school en je moet Agis betalen, plus je moet zoveel dingen betalen, weet je, het is, ik kan begrijpen dat de meeste jongeren in de schulden staan. (Jongen, 20 jaar)

Een jongere vindt dat het hebben van schulden een recht is.

Elke student heeft recht op 1000 euro rood staan dus die heb ik ook gebruikt. (Meisje, 22 jaar)

Jongeren die het niet normaal vinden dat jongeren schulden hebben, vinden dat 'je gewoon moet weten hoe je met geld om moet gaan'.

Ik vind het niet normaal omdat ik weet dat jongeren eigenlijk beter met hun geld kunnen omgaan dan hoe ze er nu mee om gaan. (Jongen, 19 jaar)

Veel jongeren (11) vinden het 'niet nodig' dat jongeren schulden hebben, omdat zij nog geen grote uitgaven hebben, of omdat ouders dingen kunnen betalen.

Op zo'n jonge leeftijd hoor je geen schulden te hebben. Ja, ik vind gewoon dat je op zo'n jonge leeftijd geen schulden moet hebben. Ja

of, het gebeurt wel maar dat je er ook echt zo snel mogelijk van af moet komen. (Meisje, 20 jaar)

Ja, je ouders, eh die betalen het meeste voor je en als je gewoon een bijbaantje hebt dan moet je de luxere dingen zelf wel kunnen betalen, daar hoef je geen lening voor te hebben vind ik. (Jongen, 19 jaar)

Wat vind je er van dat je schulden hebt?

Aan geïnterviewde jongeren met schulden is gevraagd wat ze er van vinden dat ze schulden hebben. De meeste van hen zijn niet blij met de schulden.

Het is echt lastig ja. Want ja, het is niet leuk om schulden te hebben. Het is veel leuker als je meteen betaalt, dan ben je er van af. (Jongen, 16 jaar)

Een aantal vindt het niet erg, omdat ze het terug kunnen betalen of het niet echt als een schuld zien. Opvallend is dat veel jongeren met schulden de ervaring omschrijven als een leerervaring. Zij laten het niet weer gebeuren.

En als je zo iets meemaakt, dat zet je toch aan het denken van 'het moet toch op een andere manier'. Dus ging bij mij ook echt de knop om, dat ik denk van 'nou, dat moet echt anders'. Want als ik het nu al niet red, hoe zal ik het dan eh later ooit redden. En ook als je begint te werken, dan zie je pas in wat geld is en hoe hard je er voor moet werken. En dan gaat er ook een knop om natuurlijk, als je er zelf voor moet werken voor vier euro per uur, dan denk je ook van nou eh, dan ga je ook niet meer veel uitgeven. (Meisje, 18 jaar)

Wat zou je er van vinden als je schulden zou hebben?

Het merendeel van de jongeren zonder schulden zou het 'niet prettig' of 'erg' vinden als ze schulden zouden hebben.

Ik kan niet met een schuld leven, als ik met een schuld zit voel ik me niet prettig. (Jongen, 18 jaar)

Slechts een paar jongeren vindt dat het er van afhangt waarvoor de schuld is. Behalve 'niet prettig' vindt een aantal jongeren het ook 'niet goed' als zij zelf schulden zouden hebben.

Ik zou het niet goed vinden. Door je zelf in schulden te brengen breng je jezelf in veel problemen. Dat is alleen maar stress enzo. (Jongen, 18 jaar)

4 Omgaan met geld

Aan alle geïnterviewde jongeren zijn vragen gesteld over hun uitgaven. Hierna wordt beschreven waar jongeren het meeste geld aan uitgeven, wat ze doen als ze geld over hebben of te kort komen en of iemand zich bemoeit met hun uitgaven.

Waar geven jongeren het meeste geld aan uit?

In de volgende tabel staat waar jongeren hun meeste geld aan (zeggen) uit (te) geven.

Meeste geld aan...	Aantal keer genoemd*
Kleding	22
Uitgaan, drank	18
Telefoon	10
Eten en drinken	9
Roken	7
Auto	6
Huishouden/vaste lasten	6
Make up, parfum sieraden	2
Ziekenfonds	2
Cd's, dvd's	2
Dochter	1
School	1

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

Op de eerste plaats geven jongeren het meeste geld uit aan kleding. Vervolgens wordt er geld uitgegeven aan uitgaan. Daarna volgen uitgaven voor: telefoon, eten en drinken en roken.

Wat doen jongeren als ze geld over hebben?

In de volgende tabel staat wat jongeren doen als zij geld over hebben.

Wat doe je als je geld over hebt...	Aantal keer genoemd*
Sparen	25
Iets leuks mee doen	10
Potje	7
Heb geen geld over	5
Cd's, spellen, kleding kopen	4
Gebruiken voor huis	1

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

Het merendeel van de jongeren zegt, dat als ze geld over hebben, ze dit sparen.

Ik spaar, nu spaar ik, ik heb laatst m'n rijbewijs gehaald, ik wil graag een auto hebben, ik spaar daar voor, ik probeer altijd wat apart te leggen. (Meisje, 19 jaar)

Een tiental jongeren geeft aan al het geld op te maken. Dit geld wordt besteed aan iets leuks. Voorbeelden hiervan zijn kleding en uitgaan. Een klein deel van de jongeren zegt nooit geld over te houden.

Als het in mijn zak is, al is het maar 20 euro per dag, gaat snel, gaat meteen op. Als ik 50 euro heb, gaat ie ook op, snap je? Hij kan niet in mijn zak blijven, ik snap ook niet waarom. (Jongen, 17 jaar)

Wat doen jongeren als ze geld te kort hebben?

In de volgende tabel staat wat jongeren doen als zij geld te kort komen.

Wat doe je als je geld tekort komt...	Aantal keer genoemd*
Vraag aan ouders	17
Wachten, even minder uitgeven	16
Kom geen geld te kort	8
Vraag aan familie	6
Vraag aan anderen	5
Werk zoeken, meer werken	3
Spaarrekening aanspreken	2
Regeling treffen	1

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

Veel jongeren geven aan bij hun ouders aan te kloppen als ze geld te kort hebben.

Als ik er niet uit kom, ja dan vraag ik mijn ouders gewoon eh, of ze gewoon eh een paar euro's hebben of zo. Of eh, als het om grote bedragen gaat, dan kopen hun het meestal voor me. (Jongen, 16 jaar)

16 jongeren laten weten dat ze wachten tot ze weer geld hebben of geven even minder geld uit.

Eh, dan blijf ik thuis en dan ga ik niet uit of zo. Dan, dan ga ik gewoon thuisblijven, tot ik dan aan het eind van de maand weer geld krijg. (Meisje, 20 jaar)

Acht jongeren geven aan zelden een te kort te hebben.

Komen jongeren goed uit met hun geld?

Aan 41 jongeren is gevraagd of zij goed uit komen met hun geld. In onderstaande tabel staan de antwoorden:

Uitkomen met geld	Goed	Redelijk	Niet goed
Hoe kom je uit met je geld?	33	4	4

Bijna alle jongeren (33) geven aan goed uit te komen met hun geld. Vier jongeren komen redelijk uit met hun geld. Opvallend hierin is dat ook een deel van de jongeren met schulden aangeeft goed uit te komen met hun geld. Vier jongeren geven aan niet goed uit te komen.

Aan het begin van de maand heb ik genoeg geld, maar vanaf de 10^e, 20^e, ben ik tien dagen blut, meestal. (Jongen, 18 jaar)

Bemoeit iemand zich met hun uitgaven?

Aan 41 geïnterviewde jongeren is gevraagd of er iemand zich bemoeit met zijn of haar uitgaven. In de volgende tabel staat wat jongeren hier op antwoordden.

	Ja	Nee	Af en toe	Geen antwoord
Bemoeit iemand zich met jouw uitgaven?	17	20	2	2

Ouders bemoeien zich het vaakst met de financiële situatie.

Nou zij houdt mijn rekening ook bij, zij zit daar een beetje in en zodra ze ziet dat ik iets koop dat niet kan dan ja, dan houdt ze m'n geld wel in natuurlijk. Dat is meer een beetje overzicht voor mij te houden. Dat ik er dan verder niks mee ga doen. Dat ik er goed mee om leer gaan. Ze probeert me gewoon echt gewoon te leren. (Meisje, 19 jaar)

Niet op een manier van, hij bepaalt wat ik uitgeef, dat niet, maar in overleg met wat ik wil kopen heb ik het er wel over als ik het over grote bedragen heb. (Meisje, 21 jaar)

20 jongeren zeggen dat niemand zich met hun uitgaven bemoeit.

5 Eigen schuld

Aan 41 geïnterviewde jongeren is gevraagd of zij schulden hebben of hebben gehad. In onderstaande tabel staan de gegevens van de jongeren.

	Ja	Nee, wel gehad	Nee, ook nooit gehad	Nee, onbekend of ooit gehad
Heb jij zelf schulden?	11	13 ²	10	7

Hoe groot is/ was de schuld?	Ja	Nee, wel gehad
0 – 250	3	4
250 – 500	2	5
500 – 1250	0	1
1250 – 2500	4	0
2500–4000	1	0
onbekend	1	3

Elf jongeren hebben zelf schulden op het moment van het interview. De schulden bedroegen tussen de 165 en 4000 euro. Dertig jongeren hebben geen schulden. Hiervan hebben er dertien wel ooit schulden gehad. Het hoogste bedrag van deze schulden was 600 euro. Tien jongeren hebben nooit schulden gehad. Van zeven jongeren is onbekend of zij schulden hebben gehad.

Jongeren met een schuld hebben de schuld tussen de 0 en 14 maanden (gemiddeld 6,8 maanden). Ze hebben openhartig verteld over hoe zij in de schulden zijn gekomen. Een aantal jongeren wijt hun schulden aan de telefoon. Een viertal jongeren geeft aan dat met name

² Zoals eerder genoemd is bij zes van hen een ‘geen schuld’ – vragenlijst afgenomen omdat pas later in het interview bekend werd dat er een schuld was

boetes hun schulden hebben veroorzaakt. Een drietal (allen meisjes) beschrijft dat op zichzelf wonen schulden met zich mee heeft gebracht. Zij hebben de hoge schulden in de respondentgroep (4000, 1500 en 1500 euro). Een aantal jongeren deed een bewuste aankoop en leende hiervoor geld, meestal bij hun ouders.

Telefoonrekening

Ik had best een grote schuld, het was een telefoonrekening, volgens mij wel boven de 600 euro. Ik had een abonnement en niet echt veel belminuten. Ik had geen besef van tijd, dus ik bleef maar praten. Uit verveling, af en toe dan ben je buiten en dan bel je toch gewoon ja, je belt gewoon een vriendin of zo, en je blijft kletsen maar je zit wel over je belminuten heen, en op een gegeven moment krijg je een hoge rekening thuis die ik niet kon betalen. Ik weet niet, het overkwam me, ik dacht ook van zulke rekeningen krijg ik niet, maar het is één keer gebeurd en niet weer, en daar ben ik wel blij mee. Ik had de schuld 5 maanden of zo, ik heb het wel gauw afbetaald. Ik had het aan niemand verteld. Ik heb gewoon, ja ik werk ook dus ik heb het een beetje van m'n salaris betaald. Ik vond het niet goed en laat het ook niet meer gebeuren.

Boetes

Op een gegeven moment heb je zoveel boetes, en dan betaal je niet meer. Dan gaat het gewoon zo van nou ik betaal volgende maand wel, ik betaal volgende maand, en op een gegeven moment is het zes maanden, en dan betaal je niet, en dan komt er een boete op de boete en weer een boete op de andere boete en op een gegeven moment stond er 2500 euro. Omdat je nog jong bent hè, hoe moet je dat zeggen, je denkt niet goed na. Je bent kwetsbaar, je gaat niet betalen. Maak je schulden, ga je zeggen van hé ik betaal niet man. Gewoon, dan gooi je het weg. Mijn ouders helpen me. Als ik geen geld heb en ik krijg een boete, dan zegt m'n moeder ik betaal het en betaal het later terug.

Op zichzelf wonen

Ik wilde op mezelf wonen. En toen moest ik ook zeg maar borg betalen, en ik wou ook m'n kamertje een beetje leuk inrichten. En het bedrag was iets groter dan ik me had voorgesteld. Helemaal geen rare dingen, puur voor vloerbedekking, een kastje, een bureau. En dat heb ik toen zeg maar als rood staan bij de ABN AMRO genomen. En ik moest ook een hogere lening bij de IB lenen, want ik moest dan zelf, uit mezelf de huur betalen, en dat bijbaantje dat levert niet zo veel op. Er komen veel rekeningen, schoolgeld, boeken, tandarts, ziekenfonds... Mijn ouders weten er wel van maar kunnen me ook niet helpen, zij hebben zelf schulden.

Auto gekocht

Ik heb 2000 euro schuld. Dit heb ik dan zeg maar gewoon van mijn vader geleend. Het kwam, ik had eerst een auto, en die werd eigenlijk zo slecht die heb ik verkocht. En toen wilde ik meteen eigenlijk gewoon een knappere auto en ik ging dus kijken en wat ik leuk vond dat was eigenlijk net boven mijn budget. Zo kwam het eigenlijk dat hij zei van nou, hij heeft ook zo iets van ja, of je het nou eerst spaart of aan mij terug betaalt, in principe komt dat op hetzelfde neer natuurlijk. Dus had ik van mijn vader tweeduizend euro daarvoor geleend. Ik heb in het verleden voor mijn eerste auto ook geld geleend maar dat was gewoon van de bank, die heb ik gewoon zo snel mogelijk weer afbetaald. Nu heb ik bij mijn vader geleend, hier betaal ik geen rente over dus ik heb niet zo'n haast eigenlijk. Ik zet geld op mijn spaarrekening, ik heb zeg maar gewoon afgesproken dat als ik heb bij elkaar heb dan ehh dan geef ik het terug. In mijn geval vind ik het niet erg omdat ik de discipline heb om het toch wel terug te betalen. En ik kan het betalen dus.

Jongeren zonder schulden

Aan jongeren zonder schulden is gevraagd wat zij doen om uit de schulden te blijven. In onderstaande tabel staat welke antwoorden zij hier op geven:

Wat doe je om uit de schulden te blijven?	Aantal keer genoemd*
Op uitgaven letten, minder uitgeven	30
Werken	9
Sparen, geld opzij zetten	5
Ik wil geen schulden	7
Ouders, ik hoef niet veel te betalen	5
Slim zijn, ik weet wat ik wil	5
Bijhouden wat je uitgeeft	3
Weten dat ik het kan betalen, op tijd betalen	3
Mij is geleerd hoe ik met geld om moet gaan	2
Overleggen	1

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

Jongeren zonder schulden zeggen geen schulden te hebben omdat ze op hun uitgaven letten.

Ik houd mijn rekeningen bij. Ik probeer zo veel mogelijk op te schrijven, wat ik heb uitgegeven per dag en wat ik zeg maar per maand nog apart kan leggen om iets mee te doen. (Meisje, 19 jaar)

Opvallend is ook dat zij het hebben van schulden zien als een keuze, wanneer zij aangeven geen schulden te hebben omdat zij geen schulden *willen*. Werken en sparen worden vaak genoemd als redenen voor het niet hebben van schulden.

Dan zet ik een bepaald bedrag op mijn pinpas, zeg honderd euro, en dan denk ik van 'nou, daar moet ik de maand mee door komen' en de rest zet ik gewoon op mijn internetbonus. (Meisje, 18 jaar)

Een aantal jongeren zegt dat zij geen schulden hebben omdat hun ouders veel voor hen betalen.

En ik woon sowieso nog bij mijn ouders, eten en drinken is nog bij mijn ouders, wonen is bij mijn ouders, ik moet kleren alleen kopen, dat is alles en sigaretten, en ik krijg ook zakgeld, dus dat is geen probleem. (Jongen, 18 jaar)

Jongeren zonder schulden zouden, als ze zouden lenen, het bij kleine bedragen houden. Het hoogste bedrag dat genoemd wordt is 1000 euro, slechts twee jongeren geven aan dat het afhangt van het doel van de lening.

Ik denk dat ik eh, dat het dan 5000 of 10000 of meer zou zijn. 5000 tot 10000, zeg maar als je later je gezinnetje heb, en je hebt het geld op eens nodig, voor een auto of weet ik veel wat, het ligt er gewoon helemaal aan wat de situatie is. En meer, kijk hypotheek vond ik een lening, en dat is het ook dus ik zou graag een koophuis willen dus dan wordt het meer. (Jongen, 24 jaar)

Veel (15) van de jongeren die geen schulden hebben geven aan in principe helemaal geen geld te lenen.

Ik leen geen geld, dat doe ik niet dat zorgt alleen maar voor problemen. (Jongen, 20 jaar)

Als ze al geld zouden lenen, zouden ze:

- goed nadenken waarvoor ze het zouden gebruiken
- zo min mogelijk lenen
- alleen lenen als ze zeker weten dat ze het terug kunnen betalen
- het sowieso terug betalen, liefst zo snel mogelijk

Dat je het gewoon in je achterhoofd weet dat je het hebt en dat je weet dat het zo snel mogelijk eigenlijk afbetaald moet worden. (Jongen, 22 jaar)

6 Oorzaken van schulden

Met alle jongeren is gesproken over hoe zij denken dat jongeren in het algemeen in de schulden komen. Er kunnen in de antwoorden vier typen oorzaken worden onderscheiden:

1. Het gedrag van jongeren zelf (61 x genoemd)
2. De producten die jongeren willen hebben (52 x genoemd)
3. De bronnen die jongeren geld verschaffen (27 x genoemd)
4. De omgevingsfactoren die er voor zorgen dat jongeren geld uit moeten geven. (26 x genoemd)

Deze typen worden hierna verder uitgediept.

1: Het gedrag van jongeren zelf

Veel jongeren wijten schulden van jongeren aan het gedrag van jongeren zelf.

Waardoor krijgen jongeren schulden?	Aantal keer genoemd*
Veel/snel willen kopen/hebben	17
Te makkelijk uitgeven	15
Niet aan de lange termijn denken	8
Niet werken	9
Niet met geld om kunnen gaan	6
Onverstandig, maar wel volwassen	5

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

Jongeren hebben schulden omdat ze te veel willen hebben, en daar niet op willen wachten. Ze geven te makkelijk geld uit. Sommige jongeren wijten schulden aan dat jongeren niet met geld om kunnen

gaan, dat jongeren niet werken, of de lange termijn niet meenemen in de overwegingen.

Aan de toekomst denken ze nog helemaal niet. Ze denken meer van als ik nu maar alles heb dan zit het goed. (Meisje, 18 jaar)

Opvallend is verder, dat een aantal jongeren de leeftijd van 18 jaar daarbij benoemt als problematische factor: jongeren zijn dan officieel volwassen, maar gedragen zich niet altijd zo.

Als ze een leeftijd halen waardoor ze dingen mogen, zoals achttien, dat ze een auto mogen, dat ze dat heel graag willen maar er gewoon het geld nog niet voor hebben. (Jongen, 19 jaar)

Jongeren, ze denken niet helemaal zoals het hoort. Maar ze zijn volwassen volgens de wet. Want je kan een handtekening zetten, je bent 18 geworden, het is op jouw naam. (Meisje, 21 jaar)

2: De producten die jongeren willen hebben

Jongeren noemen de volgende producten die schulden veroorzaken:

Waardoor krijgen jongeren schulden?	Aantal keer genoemd*
Telefoonabonnement	15
Auto/scooter	10
Verslaving	7
Op jezelf wonen	5
Uitgaan	6
Luxe goederen	5
Merkkleding	4

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

Met name het telefoonabonnement is door veel jongeren als oorzaak van schulden genoemd. Jongens die 16 worden willen een scooter kopen, jongens die 18 worden willen graag snel een auto kopen. Gokken en drugs worden genoemd onder verslaving. Een aantal jongeren wijst op jezelf gaan wonen als oorzaak aan.

Ik denk toch dat jongeren steeds sneller het huis uit willen en dat ze niet, dat ze nog niet de consequenties daar van weten. Want je kan wel denken 'ik kan m'n huur betalen' maar er komt veel meer bij kijken. Telefoonrekening, elektriciteit, eh, want zoveel jongeren willen nou op zich zelf wonen maar, he, er komt veel meer bij kijken, met je studiefinanciering red je het niet. Want daar moet je nog veel meer van betalen. Ik denk dat, dat de grootste reden is. (Meisje, 18 jaar)

3: De bronnen die jongeren geld verschaffen

Meerdere jongeren noemen geldbronnen als oorzaak van schulden, bijvoorbeeld de studiefinanciering, leningen of rood staan.

Waardoor krijgen jongeren schulden?	Aantal keer genoemd*
Lenen	15
Makkelijk aan geld kunnen komen	3
Studiefinanciering	4
Kopen op afbetaling	3
Rood staan	2

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

Verschillende jongeren vinden dat het voor jongeren te makkelijk is om aan geld te komen, en zien dit als oorzaak van schulden.

Heel veel mensen op deze school zitten hier gewoon op school voor de studiefinanciering. Die zijn er bijna nooit maar ze komen toch soms om eh, om toch nog het geld te krijgen en het komt heel vaak voor dat

aan het eind van het jaar heel veel mensen alles terug moeten betalen en dan heb je toch zo'n grote schuld, dan eh, want vooral als je natuurlijk vijfhonderd euro per maand krijgt dan kan je dat zowat niet meer afbetalen. (Meisje, 18 jaar)

Hier kan je makkelijk schulden hebben, als je hier woont. Want zoals rood staan, dat is echt heel makkelijk aan te vragen. Het is zelfs, per telefonisch zelfs aan te vragen. En een creditcard kan je ook makkelijk krijgen. (Meisje, 20 jaar)

4: De omgevingsfactoren die er voor zorgen dat jongeren geld uit moeten geven.

Waardoor krijgen jongeren schulden?	Aantal keer genoemd*
Verleiding door anderen	11
Rekeningen, teveel moeten betalen	5
Thuisituatie	4
Euro	2
Ontslag	1
Ziekenfonds	1
Boetes	1

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

Verschillende jongeren benoemen omgevingsfactoren als oorzaak van schulden bij jongeren: te veel rekeningen, ontslag, te dure euro, boetes en de thuisituatie worden als oorzaken aangewezen.

Wij zijn studenten, en we hebben geen baan maar we moeten hetzelfde bedrag betalen als iemand die werkt, en die een normale baan heeft. Elke student heeft tegenwoordig een bureau nodig, elke student heeft een computer nodig. Ik ben student, waar moet ik dat geld krijgen? Wij krijgen ibg geld maar, eh, het bedrag is 400 euro. Jij mag ook lenen bij de ibg, tussen de 200 en 400. 400 euro is dus

zonder lening. Mijn huur is 355, als ik geen bijbaan heb moet ik dan dus extra lenen om de rest te betalen. De zorgverzekeraar is gewoon 100 euro, ik krijg 30 euro vergoed oké 70 euro gaat er aan. (Meisje, 22 jaar)

Ook verleiding door andere jongeren wordt vaak als oorzaak genoemd. Er bij willen horen maakt dat de verleiding om dingen aan te schaffen groot wordt.

Je zit hier op school en je ziet andere mensen met mooie kleren en dan wil jij dat ook. Dus dan ga je geld lenen. En je wilt nieuwe spullen, mobiel. Iedereen wil tegenwoordig wat anders. (Meisje, 19 jaar)

Stel, je ziet iets nieuws, iets wat in is, weet je, ik zie het ook bij die ander, ik wil het ook hebben. Ik zie, die ander heeft veel, er wordt veel over gesproken van 'ja, hij heeft veel, is wel hard, is wel hard man'. Wil ik dat ook, weet je, wil ik ook dat mensen naar me toekomen van 'hé, is wel hard, is wel hard man.' Dat je wordt gezien van eh ja, dat je ook opgevallen wordt weet je. Zo van, je hebt het ook, weet je, en je hebt het zelf en je wilt het zelf misschien ook weet je, je wilt het gewoon ook hebben. Maar je wilt niet wachten, je wilt het snel hebben. Dan ga je lenen. (Jongen, 18 jaar)

7 Gevolgen

Het hebben van schulden heeft gevolgen, op het persoonlijke vlak (gevoel), op het relationele vlak, en op het materiele vlak. Met geïnterviewde jongeren is gesproken over voordelen, het besef, problemen en het aflossen van schulden.

Voordelen

Voordelen van schulden die jongeren noemen zijn:

Welke voordelen heeft het hebben van schulden?	Aantal keer genoemd*
Het heeft geen voordelen	22
Je leert er van	6
Je hebt meer geld te besteden	7
Je kan iets snel krijgen	5
Je gaat niet stelen	1
Investering in jezelf	1
Levensonderhoud	1

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

De meeste jongeren vinden dat het hebben van schulden helemaal geen voordelen heeft. Een voordeel dat het vaakst genoemd wordt is dat je er van leert:

Nou een voordeel zou kunnen zijn dat als je eenmaal schulden hebt gehad en je hebt daardoor zo'n moeilijke periode gehad zeg maar, dat je dan beseft dat het echt vervelend is om schulden te hebben, dus ook probeert niet meer in de schulden te komen. Dus dat zou een voordeel kunnen zijn, dat iemand er zeg maar achter komt, eigenlijk van ja, het is gewoon klote om schulden te hebben dus ik wil geen schulden meer. (Jongen, 21 jaar)

Beseffen jongeren dat ze schulden hebben?

Bijna alle jongeren met schulden zeggen het te beseffen dat ze een schuld hebben. Ze merken het doordat ze maandelijks geconfronteerd worden met de aflossing en hierdoor minder geld te besteden hebben. Ook het emotionele aspect speelt hierbij een grote rol. Jongeren geven aan dat de schuld in je hoofd blijft hangen. Ze blijven er vaak aan denken.

Je gaat er over piekeren van waarom, waarom heb ik die schulden, weet je wel, ja want kijk weet je, als het om een stomme reden gaat dat je schulden hebt weet je, dan blijf je er aan terug denken. (Jongen, 24 jaar)

Slechts één jongere zegt het niet beseffen dat hij een schuld heeft. De reden is dat de schuld maar een klein bedrag is.

Om dat het maar een klein bedrag is besef ik het niet eigenlijk, kijk als het een groot bedrag was zou ik het beseffen weet je. (Jongen, 17 jaar)

Ook bijna alle jongeren die geen schuld hebben zeggen dat ze het zouden beseffen als ze een schuld zouden hebben. Het geeft een onprettig gevoel, je merkt het aan een tekort aan geld, je weet dat je nog iemand geld schuldig bent en/of het blijft steeds in je hoofd.

Problemen

Aan jongeren met schulden is gevraagd of ze wel eens in de problemen zijn gekomen door schulden. Aan jongeren zonder schulden werd de vraag gesteld of zij zich voor konden stellen dat zij in de problemen zouden komen.

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Nee	Geen antwoord
18 jongeren met schuld	Ben je door schulden wel eens erg in de problemen gekomen?	1	15	2
18 jongeren met schuld	Ben je door schulden wel eens een beetje in de problemen gekomen?	6	8	4
23 jongeren zonder schuld	Kun jij je voorstellen dat je door schulden in de problemen zou komen?	11	9	3

Van de jongeren die zelf schulden hebben zeggen er zeven wel eens (een beetje) in de problemen te zijn gekomen. Dit gaat vooral om situaties waarin ze iets niet konden betalen doordat ze geen geld meer hadden.

Nou, ik moest eh, iets betalen. En die, en die heb ik nog steeds niet betaald, omdat ik eh vijfhonderd euro eh rood nog sta. En ik heb ze allemaal op gemaakt. En eh, nu moet ik het wel het eind van de maand, dat is dan mijn einddatum. Dat ik het terug mag betalen. Anders wordt het eh, wordt het moeilijk. Dus. Dan heb je wel een beetje stress, ja. (Meisje, 19 jaar)

Dat was toen met die boete, en toen was er de verjaardag van mijn broer en ik kon hem helemaal niks geven en dat vind ik, ja mijn familie is heel wat voor mij natuurlijk, ja toen voelde ik me gewoon ja zo kut want toen moest ik weer van een vriend, ja niet van m'n moeder want daar had ik al geld van geleend, toen moest ik weer aan m'n vriend en toen was het wel van, nu effe opletten, nu gelijk die schulden af betalen. (Jongen, 18 jaar)

Van de jongeren die geen schulden hebben kunnen er zich 9 niet voorstellen dat zij door schulden in de problemen zouden kunnen komen.

Zoals ik nu met m'n geld omga, dan denk ik het zelf niet. Ik kom niet zo snel in de schulden. (Meisje, 19 jaar)

In de volgende tabel staat welke gevolgen schulden volgens jongeren hebben:

Welke gevolgen hebben schulden?	Aantal keer genoemd*
Grotere schulden	30
Niet meer kunnen betalen	26
Straf, boetes, kosten	20
Problemen met vrienden, anderen	15
Problemen later	14
Stress	10
Geen geld voor levensbehoeften	10
Minder kunnen uitgaan	4
Criminaliteit	6
Kwaad op Nederland	1

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

Veel jongeren benoemen 'grotere geldproblemen' als gevolgen van schulden. Zij zeggen dat schulden leiden tot grotere schulden. Grote schulden leiden er toe dat je andere dingen niet meer kunt betalen. Ook worden er straffen en boetes opgelegd.

Het stapelt zich op, de schulden worden steeds hoger en hoger. Je maakt schulden, en weer schulden om die weer af te betalen en zo wordt het steeds erger. (Jongen, 21 jaar)

Als je een boete krijgt, wat ik zelf ook heb gehad, van je moet het voor een bepaalde tijd hebben of het wordt verdubbeld, ja en je kan het niet betalen en je wilt het er ook niet met je ouders over hebben, of je verscheurt die brief of zo het wordt alleen maar meer. (Jongen, 18 jaar)

Twee jongeren zeggen wel eens een deurwaarder aan de deur te hebben gehad. Veel jongeren denken dat schulden kunnen leiden tot problemen in relaties met vrienden of ouders. Een behoorlijke groep wijst er op dat schulden tot problemen later kunnen leiden. Door nu schulden te hebben kun je later ook moeilijker met geld omgaan of, als je op je zelf wilt wonen, je vaste lasten moeilijk betalen. Een jongere geeft aan dat de schulden haar altijd achtervolgen.

Voor mij, ik leef dagelijks er mee dat ik schulden heb, als ik wat extra's heb gewerkt en wat geld binnen krijg, weet ik dat ik dan wat moet aflossen, dus ik kan toch niet van het geld genieten want ja ik moet m'n schulden betalen. (Meisje, 19 jaar)

Een jongere maakt zich kwaad op de maatschappij.

Ik haat Nederland. Ik zweer het je als ik macht had ik zou gewoon ergens anders gaan wonen. In Australië of zo. Niet om voedsel of zo, dat kost niks, maar ik bedoel die 900 euro schoolgeld dat is gewoon teveel. En ja dat een boete van 100 euro oploopt naar 400 dat is ook gewoon veel te veel geld. Die boetes en alles er om heen kost echt ongelooflijk veel geld, vooral met die euro's, ik haat die munt. Wie die euro heeft uitgevonden! (Meisje, 22 jaar)

Aflossen

Jongeren die schulden hebben, is gevraagd of zij op dit moment bezig zijn met aflossen.

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Nee	Nee, schuld al afgelost
18 jongeren met schuld	Ben je op dit moment bezig met aflossen?	9	2	7

Ze willen de schuld zo snel mogelijk aflossen door

- te gaan werken (6x genoemd)
- terug te betalen (4x genoemd)
- een regeling te treffen (4x genoemd)
- geld opzij te zetten (2x genoemd)
- van iemand anders te gaan lenen (1x genoemd)

Jongeren zonder schulden geven aan dat ze een eventuele schuld zo snel mogelijk zouden terug betalen. Dit zouden ze doen door meer te werken of door hun in- en uitgaven goed te controleren en een termijn vast te stellen zodat ze het snel kunnen terug betalen.

Veel werken en dan zo veel mogelijk eh achter elkaar terug betalen.
(Jongen, 19 jaar)

Ik zou mijn best doen snel die schuld af te betalen. Door een baan te zoeken, of dat soort dingen. Ja, toch een baan zoeken. (Meisje, 19 jaar)

Een aantal jongeren (7) wijst er op dat het combineren van werken, school en schulden afbetalen moeilijk is.

Ja, het zou wel moeilijk worden, want je zit ook met school en zo. Dus dan is het toch wel wat krapjes. (Jongen, 16 jaar)

Met deze leeftijd als je gewoon, zeg maar normaal verdient, dan is dat niet te doen om ehhh echt op je zelf te gaan wonen. Als je op jezelf woont, kom je sneller geld te kort. Als je nog naar school moet en werkt, je krijgt toch niet genoeg. Je gaat naar school, Dus je kan niet hele dagen werken, je moet halve dagen werken. (Meisje, 19 jaar)

8 Ouders en vrienden

Ouders

Ouders blijken een belangrijke rol te spelen in de manier waarop jongeren over schulden denken. Met name jongeren die het maken van schulden afwijzen verwijzen naar hun ouders, die hen hebben geleerd hoe moet geld om te gaan. Ouders zijn voor veel jongeren ook het eerste vangnet bij problemen.

Jongeren is gevraagd of zij hun ouders hebben betrokken bij de schulden of dat zouden doen. In de volgende tabel staat wat zij daarop antwoordden.

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Nee	Indirect - weet niet	Geen antwoord
18 jongeren met schuld	Waren je ouders er bij betrokken?	8	7	1	2
23 jongeren zonder schuld	Zou je je ouders over je schuld vertellen?	14	4	1	4

Jongeren vertellen over schulden aan hun ouders, omdat ze er toch wel achter komen, of omdat ze verwachten dat ze kunnen helpen. Er is echter ook een aantal jongeren dat er voor kiest om hun ouders er niet bij te betrekken. De belangrijkste reden hiervoor is dat deze jongeren vinden dat de problemen die zij zelf hebben veroorzaakt, ook zelf moeten oplossen.

Ik heb het ze niet gezegd, omdat als ouders zeggen van nou, waarom heb je die boete, en waarom ben je niet naar ons gekomen om te lenen, dat wil je gewoon niet. Je wilt het gewoon zelf oplossen. Dat iemand anders er niet bij betrokken is, zo is het. (Jongen, 18 jaar)

Er zijn ook jongeren die het niet vertellen omdat ze bang zijn voor de reactie van hun ouders.

Nee. Als ze het wisten.. Ze weten niet hoe rood ik sta. Hoeveel geld ik rood sta. En ze weten niet eens dat ik rood kan staan, ik heb ze het niet verteld. Want ik weet als mijn vader dat weet dan zegt ie: 'Ja, je haalt die rood staan weg.' Stel je voor als ze het horen, dan eh, krijg ik heeel groot probleem. Tenminste, moet ik zeker eh twee maanden, krijg ik zeker weer huisarrest. (Meisje, 20 jaar)

Aan de jongeren is gevraagd of zij thuis problemen kregen door de schulden, of, als zij geen schulden hebben, of ze verwachten dat ze thuis problemen zouden krijgen als er een schuld zou zijn.

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Een beetje	Nee	Geen antwoord
18 jongeren met schuld	Heb je wel eens thuis problemen gekregen door schulden?	4	2	11	1
23 jongeren zonder schuld	Zou je thuis problemen krijgen als je schulden had?	8	1	11	3

De meeste jongeren hebben geen problemen gekregen of verwachten geen problemen. Ouders zullen er misschien iets van zeggen, maar ze zullen vooral ook proberen te helpen. Een deel van de jongeren verwacht wel problemen. Sommige ouders zullen boos worden.

Ja, mijn ouders gingen wel schreeuwen, ze wilden m'n SIM –kaart afpakken, dat ik niet meer kon bellen. Meer niet. (Jongen, 18 jaar)

Een vraag aan jongeren was of ouders helpen, dan wel zouden helpen bij schulden.

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Nee	Geen antwoord
18 jongeren met schuld	Helpen je ouders je met je schulden?	8	5	5
23 jongeren zonder schuld	Zouden je ouders je helpen als je een schuld had?	19	1	3

Opvallend is dat vrijwel alle jongeren zonder schulden verwachten dat hun ouders zouden helpen. Bij vijf jongeren met schulden helpen de ouders niet, vaak omdat de jongeren dit zelf niet willen, een keer omdat de ouders zelf schulden hebben.

Vervolgens is gevraagd op welke wijze ouders (zouden) helpen. In de volgende tabel staat welke antwoorden hierop zijn gegeven:

Op welke manier helpen je ouders? /zouden je ouders helpen?	Aantal keer genoemd*
Ze lenen/geven geld	20
Ze denken mee, geven advies	10
Ze houden me in de gaten/nemen simkaart af	5

* Er is een open vraag gesteld. Meerdere antwoorden konden tegelijk worden gegeven, daarom is het totaal van deze kolom niet gelijk aan het aantal geïnterviewde jongeren.

Hulp van ouders uit zich vaak in het lenen of geven van geld, zodat daarmee de schuld kan worden afgelost.

Door de schuld af te betalen, zodat dat weg is en dan moet ik dan hun wel weer terugbetalen. (Jongen, 16 jaar)

Ouders lijken het niet prettig te vinden dat hun kinderen bij anderen geld lenen.

Kijk, m'n moeder heeft me altijd geleerd om niet te lenen snap je, ze werd altijd boos als ik vroeger bijvoorbeeld een pet van iemand ging lenen zei ze 'hier ik geef je geld, ga zelf een pet kopen, je moet niet van iemand anders lenen, als je nu leent, gaan ze weer praten van ze hebben geen geld', snap je? (Jongen, 17 jaar)

Een schuld bij ouders wordt door jongeren als 'makkelijker' ervaren dan een schuld bij een organisatie.

Je moeder zegt natuurlijk wel van: Ik krijg nog dit en zoveel van je, en dan geef je het ook weer. Maar met je ouders gaat het makkelijker als met een andere persoon zeg maar. Je ouders tonen er meer begrip voor dan, dan, dan iemand anders. (Jongen, 17 jaar)

Een aantal jongeren vindt de hulp van ouders een plicht van ouders.

Kijk ze zijn m'n ouders, ze moeten ook voor mij, ja ze moeten wel geld geven, ik wou ook niet op deze wereld komen snap je, als ik het wist. (Jongen, 17 jaar)

Vrienden

Aan geïnterviewde jongeren is de vraag gesteld of zij het wel eens met iemand hebben over schulden, dan wel of ze dat zouden doen.

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Nee	Geen antwoord
18 jongeren met schuld	Heb je het wel eens met iemand over je schulden?	10	6	2
23 jongeren zonder schuld	Zou je, als je schulden had, het hier met iemand over hebben?	11	2	10

Een deel van de jongeren met schulden heeft het hier met niemand over, omdat ze het privé vinden, of er gewoon niet over willen praten. Veel jongeren praten over schulden met hun vrienden. Zij kunnen

helpen, weten soms zelf hoe het is. Een aantal jongere zou het wel over schulden hebben, maar niet bespreken hoe hoog het bedrag is.

Jongeren met schulden is gevraagd of zij wel eens vrienden zijn verloren door schulden.

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Nee	Geen antwoord
18 jongeren met schuld	Ben je door schulden wel eens vrienden verloren?	3	14	1

Een drietal jongeren vertelt wel eens vrienden te zijn verloren door schulden.

Het was gewoon een schuld die ik hem moest geven. Maar ik zag hem twee weken niet. En opeens de derde week zag ik hem, ik had het geld op zak, ik wou hem geven maar hij begon al te schreeuwen van 'hé, waar was je die drie weken', is tot ruzie gekomen en toen beetje geschreeuwd en heb ik die geld op hem gegooid en gezegd, tot ziens. (Jongen, 19 jaar)

De meeste jongeren zonder schulden verwachten dat hun vrienden normaal zouden reageren als ze hoorden dat hij of zij schulden had. Sommige zouden het echter dom vinden, verbaasd zijn, het niet interesseren of willen meegenieten van het geld.

Sommige vrienden denken meer aan hunzelf, van ja als ik hem er in breng, als ik hem een lening laat nemen, dan mag ik ook profijt want ik wijs hem, dus hij moet me sowieso een deel geven of zo, zo gaan zij stimuleren van 'neem een schuld, neem een schuld' weet je. (Jongen, 18 jaar)

9 Hulp

Aan de geïnterviewde jongeren is gevraagd of ze geholpen worden met hun schulden, of geholpen zouden willen worden als ze schulden hebben.

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Nee	Geen antwoord
18 jongeren met schuld	Word je geholpen met je schulden?	9	9	
23 jongeren zonder schuld	Zou je geholpen willen worden als je schulden had?	16	1	6

De helft van de jongeren met schulden wordt hierbij niet geholpen. De andere helft wordt door hun ouders of (ex)-vriend geholpen. Opvallend was dat meerdere jongeren na afloop van het interview vroegen of zij ergens terecht konden voor hulp.

Jongeren die geen schulden hebben zouden graag geholpen willen worden, in eerste instantie door ouders, of anders door vrienden of anderen. Voor sommigen hangt het af van de situatie: alleen als het erg is, of om een groot bedrag gaat zouden ze hulp willen krijgen.

Zelf helpen

Aan alle jongeren is gevraagd of zij zelf wel eens iemand met schulden hebben geholpen, of wel eens geld hebben uitgeleend.

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Nee	Geen antwoord
41 jongeren	Heb je zelf wel eens mensen geholpen die een schuld hadden?	18	18	5

Jongeren die zeggen nooit iemand te hebben geholpen, doen dit niet omdat ze

- Niet gevraagd zijn (7x genoemd)
- Geen geld hebben (5 x genoemd)
- Het niet hun probleem vinden (4x genoemd)
- Het geld niet terug krijgen (2x genoemd)

Jongeren die wel hebben geholpen, doen dit omdat

- Het ging om een vriend (9x genoemd)
- Ze wilden helpen (5x genoemd)
- Ze zeker weten dat ze het geld terugkrijgen (4x genoemd)

Geld lenen van en aan vrienden is onder jongeren heel normaal.

Het is wel van als iemand vraagt van 'ik moet nog wat betalen en ik kom niet uit kan jij misschien wat lenen?' Dan leen ik het wel. Ik vraag ook niet verder van waarom of zo. (Meisje, 19 jaar)

Dan zit je bijvoorbeeld in een discotheek en iemand heb geen bonnetjes meer en nou dan geef je die jongen een tientje, tientje en dan eh ja, nou dan pint 'ie het de volgende dag weer terug. Zo gaat het dan eigenlijk. Maar niet echt van dat het oploopt. En jij doet het misschien zelf ook een keer en dan pin je het de volgende dag weer terug en dan is het ook weer klaar. (Jongen, 17 jaar)

Het gaat dan meestal om kleine bedragen.

Gevraagd aan	Vraag	Ja	Nee	Geen antwoord
41 jongeren	Heb je wel eens iemand geholpen door hem of haar geld te lenen?	29	6	6

Hoeveel leen je dan?	Aantal
0 – 100	14
100 – 200	7
200 – 450	2
450 – 750	3
750 – 900	1
Onbekend	2

Maatregelen

Aan alle jongeren is gevraagd wat er gedaan zou kunnen worden om jongeren minder snel te laten lenen. De maatregelen die jongeren noemen zijn gericht op:

- Het beïnvloeden van het gedrag van jongeren, door middel van voorlichting, advisering, inzicht verschaffen, leren budgetteren. (25x genoemd)
- Het minder toegankelijk maken van geldbronnen, door bijvoorbeeld lenen en rood staan moeilijker te maken. (12x genoemd)
- Het verbeteren van de financiële positie van jongeren door meer te betalen, meer/beter werk te geven en kosten voor jongeren te verlagen. (14x genoemd)
- Wat jongeren zelf kunnen doen. (14x genoemd)

Deze maatregelen worden hieronder verder uitgediept.

Voorlichting & advisering

Sommige jongeren zetten vraagtekens bij de werking van voorlichting. Als jongeren willen lenen, doen ze het toch. Desondanks wordt voorlichting vaak genoemd als maatregel. Bij de toelichtingen leggen jongeren de volgende accenten:

- Voorlichting over consequenties van schulden, over in welke problemen je kunt komen, over hoe moeilijk het is om terug te betalen.

En dat ze dan niet zelf moeten ervaren van hoe en wat. Want als me dat allemaal van te voren was verteld, zou ik dat het niet gedaan hebben. (Meisje, 20 jaar)

- Voorlichting en uitleg over rente en kosten die je betaalt over schulden.

Nou, ik denk dat ik ze meer bewust zou gaan maken van: Kijk, als je geld wil lenen moet je altijd rente betalen. Als je vijftig euro uitleent, moet je zeker vijfenvijftig euro betalen. Als je duizend euro uitleent, moet je zeker elfhonderd euro betalen. Nou, dus die honderd euro betaal je extra. (Meisje, 20 jaar)

- Benadrukken dat je geen dingen hoeft te kopen omdat anderen het hebben, je hoeft geen geld te lenen om er bij te horen.

Je hoeft, ze moeten weten dat het niet gaat om wat een ander mooi vindt, omdat hij een mooie auto heeft moet ik ook een mooie auto. Ze moeten weten dat ze niet geld moeten gaan lenen om er bij te gaan horen. (Meisje, 21 jaar)

- je kunt dingen ook later kopen, later heb je meer geld te besteden
- wijzen op alternatieven: met een baan kan het ook
- uitleggen waar de studiefinanciering voor bedoeld is
- voorlichten hoe je met geld om moet gaan/hoe je gevolgen af kunt handelen

Dat je iemand leert om te beseffen hoe je met geld om moet gaan wat geld is eh, en eigenlijk net zo'n soort schema maken wat je wilt uit geven per maand en wat je verdient en zorgen dat je altijd minder uit geeft dan wat je verdient. (Meisje, 18 jaar)

Moelijker maken om aan geld te komen

Er worden verschillende maatregelen genoemd die het jongeren moeilijker zouden moeten maken om aan - geleend - geld te komen.

Concreet noemen jongeren:

- leeftijd waarop je een lening mag afsluiten verhogen naar 20 of 21 jaar (3 x genoemd)
- vragen naar waar de lening voor bedoeld is (2 x genoemd)
- kleiner bedrag voor rood staan (100 i.p.v. 1000 euro) (2 x genoemd)
- strengere regels: alleen voor dingen die nodig zijn (1x genoemd)
- vragen of iemand wel genoeg geld binnen krijgt voordat hij/zij rood mag staan (1x genoemd)
- stoppen met proberen iedereen in de schulden te brengen. (1x genoemd)
- aanvragen creditcard moeilijker maken (1x genoemd)
- minder reclames op tv (1x genoemd)

Verbeteren financiële positie

Verschiede jongeren vinden dat de financiële positie van jongeren verbeterd zou moeten worden. Zij zoeken de oplossing dan voornamelijk in meer en betere banen.

Concreet noemen jongeren:

- Meer werk bieden, dat bij de jongere past en goed betalen (10 x genoemd)
- Zorgen dat studiefinanciering genoeg is voor alles (1x genoemd)
- Kortingen voor studenten (1x genoemd)
- Schooltijden aan werktijden aanpassen (1 x genoemd)
- Lagere rente (1x genoemd)

Meer werk bieden. Jongeren vragen naar, waar zijn ze eigenlijk op zoek naar, om te kunnen, wat voor werk willen ze graag doen. Dat ze dan opties kunnen gaan bekijken van hé, diegene zoekt zo'n branche, kijken wat de mogelijkheden daarvan kunnen zijn. Want je krijgt meestal, je wordt vaak niet aangenomen bij iets, werk dat je graag zou willen, en dan zijn jongeren vaak zo van nou, dan zoek ik het later wel, ze zijn snel teleurgesteld. Ze doen graag iets dat ze ook willen.
(Meisje, 19 jaar)

Wat jongeren zelf kunnen doen

Daarnaast noemen meerdere jongeren dingen die jongeren zelf zouden kunnen doen, bijvoorbeeld

- gaan werken (9 x genoemd)

Ik heb zelf ook broertjes en zusjes, en die beginnen van 'mama ik wil, ik wil Nike schoenen, ik wil Prada, ik wil dit, ik wil dat', en het is gewoon zo van, ja, als je het zelf wil, dan moet je er voor gaan werken en moet je er voor gaan betalen want ouders die kunnen dat niet permitteren weet je, ja, tenzij je rijke ouders hebt die alles voor je willen betalen en geven, dan is het geen probleem, maar ik weet dat de meeste van de leerlingen dus dat niet hebben.

- studeren (2x genoemd)
- zelf opletten (2x genoemd)
- niet te snel op jezelf gaan wonen (1x genoemd)

Opvallend tot slot is dat in de antwoorden op deze vraag slechts drie keer de ouders worden genoemd die iets kunnen doen om jongeren minder snel te laten lenen.

Samenvatting

- Jongeren **definiëren** schulden als geld dat je hebt geleend en terug moet betalen. Het gaat daarbij om grote bedragen. Het 'even' geld lenen van vrienden, dat vrijwel alle jongeren wel eens doen, zien zij niet echt als schulden. Met betrekking tot sommige vormen van schulden, zoals studiefinanciering en creditcard, vinden jongeren het niet altijd even duidelijk of en wanneer er sprake is van een schuld. Ook de hypotheek kent een aparte status: het gaat daarbij immers om een investering.
- Jongeren hebben verschillende **houdingen** als het gaat om schulden en geld lenen in het algemeen. Een gedeelte keurt lenen en schulden radicaal af: lenen is dom, ik leen niet, het leidt alleen maar tot problemen. Een kleiner deel van de jongeren stelt dat het afhangt van het doel van de lening: lenen voor een huis of studie, of als je het hard nodig hebt, is iets anders dan lenen voor spullen of dingen die je eigenlijk niet nodig hebt. Een andere groep voelt zich door de maatschappij tot lenen gedwongen: uitgaven voor studie, huis, en levensbehoeften maken dat jongeren wel móeten lenen.
- Jongeren zijn doorgaans niet blij met het **zelf hebben van een schuld**. Ook jongeren zonder schulden zouden het 'niet prettig', 'erg', of zelfs 'niet goed' vinden als ze schulden zouden hebben. Een kleine groep vormt hierop een uitzondering, zij die de schuld bewust met een doel hebben gemaakt of zouden maken, hebben meer vrede met hun schuld. Opvallend is dat jongeren met schulden de ervaring beschrijven als een leerervaring: zij willen door de ervaring niet meer in de schulden komen.
- Schulden en geld lenen zijn onderwerpen die deel uit maken van de dagelijkse belevingswereld van jongeren. Vrijwel alle jongeren kennen andere mensen met schulden. Desondanks vindt slechts een derde van de jongeren schulden onder jongeren **normaal**: enerzijds omdat iedereen schulden heeft en het makkelijk is om aan geld te komen,

anderzijds omdat je als jongere in deze maatschappij veel moet betalen. Een groot deel van de geïnterviewde jongeren vindt schulden onder jongeren niet normaal, omdat het niet nodig is om schulden te hebben, je nog niet veel kosten hebt en je ouders dingen voor je kunnen betalen.

- Jongeren **geven** het meeste geld **uit** aan kleding, uitgaan en telefoon. Veel jongeren sparen als zij geld over hebben. Als ze geld te kort komen wachten zij even met geld uitgeven, of vragen geld aan hun ouders. De meeste jongeren zeggen goed uit te komen met hun geld. Bij een derde van de jongeren is er iemand (met name ouders) die zich met de uitgaven bemoeit.
- Een vierde van de jongeren heeft op het moment van het interview **zelf schulden**, variërend van 165 tot 4000 euro, nog eens elf jongeren hebben schulden (tot maximaal 600 euro) gehad in het verleden. Telefoonrekeningen, grote aankopen, boetes en op zichzelf wonen zijn de belangrijkste oorzaken. Met name de laatste categorie zorgt voor de grootste schulden binnen de respondentgroep.
- Jongeren **zonder schulden** letten op hun uitgaven, werken, en sparen om uit de schulden te blijven. Een deel ziet het als een keuze: ze willen geen schulden, daarom hebben ze geen schulden. Het principe 'ik leen nooit geld' is sterk in hun mening verankerd.
- Gedrag van jongeren zelf, producten, geldbronnen en omgevingsfactoren worden door jongeren als **oorzaken** van schulden aangewezen. De leeftijd van 18 jaar wordt als problematische factor benoemd, omdat je dan zelf kunt lenen en aankopen kunt doen. De telefoon is het product dat het vaakst genoemd wordt als oorzaak van schulden. Meerdere jongeren vinden dat je als jongere te makkelijk aan geleend geld kunt komen. Verschillende jongeren vinden de maatschappij of de omgeving de oorzaak van schulden onder jongeren.

- In het kader van **gevolgen**, is gesproken over voordelen, het besef, problemen en aflossen. Slechts weinig jongeren zien voordelen in het hebben van schulden, behalve dan misschien het leereffect. Vrijwel alle jongeren beseffen het dat- of als ze een schuld hebben. Geen van de geïnterviewde jongeren zegt ooit in grote problemen te zijn gekomen door schulden, wel vragen verschillende jongeren na afloop van het interview om hulp. De gevolgen van schulden die jongeren benoemen zijn grotere schulden, niet meer kunnen betalen, boetes, problemen met relaties, problemen later en stress. De meeste jongeren met schulden zijn bezig met aflossen. Weinig jongeren benoemen de moeilijke combinatie van werken, studeren, levensonderhoud en schulden aflossen.
- **Ouders** stellen zich verschillend op als het gaat om schulden. Hoewel sommige ouders naar verwachting van jongeren boos zullen worden, rekenen veel jongeren op de hulp van hun ouders wanneer zij schulden zouden krijgen. Ouders zouden hen geld geven om de schulden mee af te lossen, zodat de schuld dan bij hun ouders is. Jongeren vinden een lening bij hun ouders makkelijker dan bij een organisatie.
- Een deel van de jongeren heeft het wel eens over schulden met **vrienden**. Slechts een paar jongeren zijn wel eens vrienden verloren door schulden. Geld lenen aan vrienden wordt normaal gevonden. Beïnvloeding door vrienden wordt als een van de oorzaken genoemd van schulden.
- Jongeren die geen schulden hebben, zouden bij schulden graag **hulp** krijgen. De helft van de jongeren die schulden hebben, wordt hier niet bij geholpen. Zij willen hun problemen zelf oplossen of willen het privé houden. De helft van de jongeren heeft zelf wel eens iemand geholpen met schulden, de andere helft niet.
- Maatregelen die jongeren bedenken zijn gericht op het beïnvloeden van het gedrag van jongeren, het minder toegankelijk maken van geldbronnen, het verbeteren van de financiële positie van jongeren en

op wat jongeren zelf kunnen doen. Het verhogen van de leeftijd waarop je een lening mag afsluiten naar 21 jaar is weliswaar niet heel breed aangedragen maar wel opvallend te noemen. Jongeren pleiten daarnaast voor meer en beter passend werk.

Discussie

De resultaten van dit onderzoek geven aanleiding tot het benoemen van een aantal discussiepunten die vanuit maatschappelijke opvoedingsvraagstukken interessant zijn. Verschillende partijen die met schulden te maken hebben worden in dit onderzoek impliciet aangesproken om iets met deze resultaten te doen.

Educatie omtrent geld en schulden

Met name bij de groep die zich anti-schulden/lenen opstelt, is weinig nuancering te zien. Schulden en lenen zijn per definitie slecht. Slechts in een aantal interviews worden nuances aangebracht waarbij het doel van de lening in de overwegingen wordt meegenomen. Interessant vraagstuk is of educatie omtrent schulden en lenen zich (meer) kan richten op het verantwoord aangaan met schulden of leningen. Daarnaast wijst dit onderzoek uit dat voor veel MBO leerlingen onduidelijk is hoe het precies zit met schulden die je maakt bij de IBgroep. De educatie omtrent studiefinanciering zou moeten verbeteren.

Weerbaarheid van jongeren

Een deel van de jongeren in dit onderzoek geeft het signaal af over onvoldoende middelen te beschikken om zich zonder schulden in deze maatschappij te kunnen handhaven. Zij voelen zich onmachtig en leggen de schuld neer bij de maatschappij. Interessante vraag is nu of er middelen zijn waarmee deze jongeren weerbaarder kunnen worden gemaakt. Jongeren zelf zien een duidelijke discrepantie tussen hun ambities en interesses en de mogelijkheden die de arbeidsmarkt biedt. Zij zoeken daarin ook naar oplossingen.

Minder toegankelijk maken van leningen

Een deel van de jongeren zoekt de oplossing van schuldproblemen in het minder toegankelijk maken van leningen voor jongeren. Het lijkt of een deel van hen voor de leeftijd van 18 tot 21 om een soort zelfbescherming vraagt, door regels omtrent leningen en rood staan

strenger te maken. Interessant is te onderzoeken in hoeverre deze mening draagvlak heeft onder een grotere groep jongeren, en in hoeverre deze maatregel ook zou helpen in het aanpakken van schuldproblemen onder jongeren.

Onbekendheid van uithuis gaan als veroorzaker van hoge schulden

Het ROC komt regelmatig leerlingen tegen die in de schulden komen nadat zij op zichzelf zijn gaan wonen. In de lijst van oorzaken komt uit huis gaan/ op jezelf wonen wel voor, maar niet zo vaak. Uit huis gaan is echter wel de veroorzaker van de hoogste schulden in de respondentgroep. Jongeren vertrouwen er op dat ze eventuele schulden wel af kunnen lossen door te gaan werken, slechts weinig jongeren wijzen op de moeilijke combinatie van studeren, werken, levensonderhoud, en schulden aflossen. Deels wordt dit verklaard doordat veel jongeren nog bij hun ouders wonen, desondanks doet de vraag zich voor of het inzicht in de situatie die jongeren te wachten staat wanneer zij op zich zelf gaan wonen niet vergroot zou kunnen worden. De ervaringen van jongeren die hier al ervaring mee hebben zouden in een educatief programma kunnen worden gebruikt.